

Od bruselského prasete až po zlodějku ovoce

Rakouská literatura v roce 2017

podle časopisu

iLiteratura.cz

iLiteratura.cz

Brožurku sestavila Jitka Nešporová

Jaká byla rakouská literatura v roce 2017
z českého pohledu?

O kterých dílech se nejvíce mluvilo
a o kterých by se mluvit mělo?

Jak vypadal rakouský knižní trh
v minulém roce?

A jakým rakouským knihám se podařilo
dostat na český knižní trh?

Diskuse: Rakouská literatura v roce 2017

| Rakouské kulturní fórum v Praze

| Jungmannovo nám. 18, Praha 1

| 12. 3. 2018 18:00

Diskutují literární vědkyně a germanistka **Dana Pfeiferová**, překladatelka a literární kritička **Tereza Semotamová** a překladatel **Michael Půček**.
Moderuje literární kritik **Jakub Ehrenberger**

Diskuse se koná ve spolupráci s internetovým
literárním časopisem iLiteratura.cz.

OBSAH:

Od bruselského prasete až po zlodějku ovoce. Rakouská literatura v roce 2017	5
Architektonické plížení k základům jazyka (Friedrich Achleitner: <i>historky před spaním</i>)	13
Čelit hrůzám se stoickým klidem (Robert Seethaler: <i>Celý život</i>)	18
Lék proti evropské demenci (Robert Menasse: <i>Die Hauptstadt</i>)	21
Rakouská knižní cena 2017	26
Rakouská literatura v roce 2017. Souhrnný přehled	28

Od bruselského prasete až po zlodějku ovoce

Rakouská literatura v roce 2017

Menasse, Menasse, Menasse. Tak nejspíše muselo loni zájemcům o rakouskou literaturu v uších znít vyzvánění vídeňského zvonu Pummerin. Právě sourozenci **Robert** a **Eva Menasseovi** na sebe v uplynulé knižní sezóně strhli nebývalou pozornost. Jejich cenami ověřené svazky názorně ilustrují, jak pestrá současná rakouská literatura může být.

Ještě nedávno musela rakouská literatura bojovat o svou samostatnost, jež jí byla některými literárními vědci a historiky odpírána. Dnes, v době postupného stmelování evropského společenství a smývání národních a kulturních hranic, by vydělování rakouské literatury z celoněmeckého kontextu mohlo být mylně chápáno jako akt národnostního vzdoru. Podobná klasifikace má však své opodstatnění. Přestože trh s německy psanou literaturou je čtenářsky i hospodářsky silně provázán, řada rakouských autorek a autorů vychází ze specifické literární tradice formované odlišnou historicko-kulturní a společenskou situací.

K základním stavebním kamenům této tradice by jistě patřila reflexe jazyka a pružnosti jeho hranic. Tento setrvávající tvůrčí imperativ dosáhl jednoho z vrcholů v textech tzv. Vídeňské skupiny (Wiener Gruppe) a experimentátora **Ernsta Jandla**, vystopovat jej však lze až k jazykové skepsi **Huga von Hofmannsthala** z počátku 20. století. Mnohé literáty také dříve spojoval zdravě kritický, místy až nenávislný vztah

k rodnému Rakousku, který prosákl monologickými tirádami **Thomase Bernharda**, zakotvil v textech nobelistky **Elfriede Jelinekové** a výrazně formoval i tvorbu autorů subsumovaných pod literární zkratku „antivlastenecký román“ (*Antiheimatroman*).

Současná rakouská beletrie nicméně není pouze směsicí textů „kálečů do vlastního hnízda“ a jazykových artistů. Jak následující přehled vybraných novinek uplynulého roku dokládá, hýří pestrými barvami a operuje na rozlehlém prostoru s překvapivým geografickým přesahem. Čtenáře zavádí do ulic japonských imigrantských čtvrtí (plných zklamaných korejských utečenců), nechává je přespat v bungalovech podivně skličujících uměleckých kolonií či po jejich boku nahlíží do prosklených kanceláří bruselských úředníků. Stačí jen otočit první stránku.

PANORAMA KOREJSKÉ TRAGÉDIE

Stejně jako mnohý jiný, dělí i německojazyčný trh svou pozornost do dvou pololetí, přičemž podzimní knižní smršť zásobující atraktivní předvánoční trh je tradičně tou sledovanější. Propagace a recepce jednotlivých titulů totiž příhodně vrcholí během říjnového Frankfurtského knižního veletrhu, popřípadě listopadového veletrhu Buch Wien. Počátek roku naopak bývá už z logiky věci slabší. Nakladatelé si toho nicméně začínají všimnout a na ediční plány pro dané období přesouvají tituly se značným potenciálem, které by však v nepřehledné podzimní konkurenci mohly snadno zapadnout.

Dost možná by takový osud potkal i obšírný román *Die große Heimkehr* (Velký návrat domů) rakouské prozaičky s korejskými kořeny **Anny Kimové** (nar. 1977). Nakladatelství Suhrkamp z něj však učinilo jeden z „otvíráků“ jarní sezóny a zajistilo mu tak nebývalý zájem médií. Asi nejlépe jej dokumentuje hned čtyřstránková recenze/reportáž v prestižní literární příloze týdeníku *Die Zeit*. Nový román držitelky Ceny EU za literaturu z roku 2012, která od útlého dětství vyrůstala v Německu a Rakousku, si nicméně podle ohlasů z tisku veškerou pozornost zaslouží. Uznávaná kritička **Daniela Striglová** jej označila za „působivý portrét paranoidní společnosti“ a chválou navzdory místy divoké struktuře textu nešetřili ani další recenzenti. Na knize vyzdvihovali zejména účinek řady silných obrazů, jež ve čtenáři doznívají ještě dlouho po dočtení, či patřičné napětí. O čem román vypráví?

Běžnému Středoevropanovi musí už samotný syžet znít dosti exoticky. Kimová totiž v románu nepředkládá čtenáři pouze příběh mladé vypravěčky Hanny, která se po dětství a dospívání u adoptivních rodičů v Německu „navrací“ do rodné Koreje, aby se dozvě-

děla více o vlastních kořenech a své matce. Nabízí mu komplexní vhled do nedávných korejských dějin, zejména pak do období na přelomu 50. a 60. let, kdy nespokojená jihokorejská mládež protestovala proti autoritářskému režimu prezidenta I Sung-mana. Pamětníkem těchto protestů je i vrásčitý sedmdesátník Yunho, s nímž se vypravěčka v Soulu seznamuje. Metodou příběhu v příběhu přenáší tento „archivář“ a sběratel příběhů Hannu a s ní i čtenáře do období vlastního mládí, několik let po rozdělení Korejského poloostrova, kdy coby levicově smýšlející továrenský dělník musel ilegálně uprchnout do Japonska. O místo v nákladním prostoru trajektu se s ním tehdy dělil i jeho kamarád z dětství Johnny, člen provládních milic, který však během pouliční roztržky zabil svého soka, a Johnnyho tajuplná láska Eve. Autorka knihu s prvky špionážního thrilleru představila loni na jaře také u nás, a to během autorských čtení v Praze, Brně a Plzni.

HLEDÁNÍ BOHA NA GOTLANDU

Započal-li přehled titulem autorky s tzv. migračním pozadím, patří se nejspíše ze zvoleného směru nevysledovat. Brněnského rodáka **Michaela Stavariče** (nar. 1972) už českému čtenáři snad ani není třeba představovat. Novinka *Gotland*, kterou Stavarič publikoval poprvé v barvách svého nového nakladatelství Luchterhand, se zčásti odehrává i na zmíněném švédském ostrově, jenž románu propůjčil název. Got(t) však samozřejmě odkazuje též k božské instanci, která zásadním způsobem promlouvá do života ústředního hrdiny. Jeho matka, vášnivá katolička, totiž bezejmenného vypravěče vychovávala k neotřesitelné víře v Boha, který by mu snad mohl nahradit i nepřítomného otce. Jenže existuje vůbec tenhle Bůh, o němž matka s takovou bázni mluvila? A čím přesně se projevuje? Kde se skrývá? A proč mu nedal znamení, když se chlapec v nápodobě biblického příběhu o Abrahámovi a Izákovi rozhodl obětovat nebohé ptáče?

„Divoký, poetický román, který je současně jiný než vše, co Stavarič doposud napsal,“ nechala se na adresu Stavaričovy novinky slyšet recenzentka **Sigrid Brinkmannová**. Její kolegyně a kolegové však čtenáři mimo jiné radí, aby v místy fantaskně surreálné knize nevěřil všemu. Zcela na místě je totiž také otázka, do jaké míry je tápající vypravěč ještě přičetný.

Zatímco Stavarič patří k rakouské spisovatelské elitě, kariéra salcburské rodačky **Laury Freudenthalové** (nar. 1984) se teprve dává do pohybu. Po sbírce povídek *Der Schädel von Madeleine* (Madeleinina lebka, 2014) loni publikovala svůj první román nazvaný *Die Königin schweigt* (Královna mlčí). A hned s ním

slavila úspěchy, když jí porota prestižní Literární ceny města Brémy udělila přidružené stipendium (Förderpreis). Totéž ocenění přitom v minulosti připadlo řadě dnes významných hlasů německojazyčné literární scény, mj. **Dursi Grünbeinovi**, **Judith Hermannové** či **Sašovi Stanišićovi**.

Titulní „mlčící královnou“ je Fanny, dnes už babička, jejíž život provázela řada těžkých osudových ran. Její vnučka by se ráda dozvěděla více, jenže pro Fanny je podobné vzpomínání zprvu příliš trýznivé. Přesto se čtenář postupně dočká útržků vzpomínek na složité dětství na venkově, smrt bratra, jenž měl převzít rodinný statek, či manželské a mateřské těžkosti. Pečlivé zachycení Fannina osudu, který je podle kritiky v mnohém příznačný pro celou generaci jejích vrstevnic, však nesklouzává pouze k ideologické literární výtce vládnoucímu patriarchátu 20. století, nýbrž citlivě poukazuje i na ambivalentní postoj samotné hrdinky, která i dlouho po očekávané emancipaci raději zvolila mlčení.

JEŽEK V KLECI, PRASE V BRUSELU

Jestliže je Freudenthalerové román v jistém slova smyslu ponurou studií života jedné ženy a matky, tvoří svazek *Tiere für Fortgeschrittene* (Zvířata pro pokročilé) **Evy Menasse** (nar. 1970) jeho pomyslný povídkový pandán. Také v něm totiž jednotlivé protagonist(k)y obklopuje atmosféra trdomyslnosti, trpkého životního zklamání či obecně emocionálního přepětí. Povídky vznikaly sice v průběhu bezmála dvou desetiletí, spojuje je však snaha poukázat na drobné, každodenní strasti a konflikty. V úvodním příběhu *Motýl, včela, krokodýl* kupříkladu musí mladá žena Tom (na mužské variantě jména trvá) svádět na dálku boj s exmanželkou svého muže Georga, která jí neustále něco vyčítá. V povídce *Housenky* vzdoruje tvrdohlavý Konrad plánům svých dcer na přestavbu rodinného domu, která by podle jejich představ měla usnadnit život jemu i jeho demenční manželce Grétě. A to, že problémem může být i bezdětnost, názorně ilustruje povídka *Ježek*: Stárnoucí bonvivánka Micol, která se nikdy netoužila příliš vázat, se v jejím závěru může utěšovat pouze tím, že se jí v její neustále hmatatelnější samotě podaří zachránit, a tím prakticky darovat život ježkovi, jehož hlava uvízla v kelímku od zmrzliny.

Povídkový sborník, za nějž Eva Menasse na podzim získala výroční Rakouskou knižní cenu, nasvědčuje fenomén rodiny z mnoha úhlů. Sama autorka vyrůstala v tzv. patchwork family v době, kdy „slepované rodiny“ ještě zdaleka nebyly běžné, a tentýž rodinný koncept zažila na vlastní kůži i po boku svého bývalého manžela, spisovatele **Michaela Kumpfmüllera**.

Na otázku, proč se s takovou oblibou věnuje právě zobrazování pošramocených rodinných vztahů, odpovídá bez váhání, že prostě jen vychází z toho, co se děje v jejím okolí: „A kolem mě se to hemží vystresovanými matkami. To jen v literatuře vystupují mnohem vzácněji.“

Ve světle výše zmíněného možná získává nové významy i jeden z vedlejších motivů loňského románu autorčina staršího bratra **Roberta Menasseho** (nar. 1954). Ten totiž v novince *Die Hauptstadt* (Hlavní město), vyznamenané Německou knižní cenou, nechává po „hlavním městě“ Evropské unie pobíhat prase. Že by snad šlo o skrytý odkaz na sestřinu povídkovou tvorbu, která se zvířecí říší nechává inspirovat? Ať už odpověď zní jakkoliv, těžko by čtenář na německojazyčném trhu narazil na titul, o němž se na podzim v literárních kruzích diskutovalo urputněji: „Virtuózní román o Evropě“, „zábavná fraška“, „velký román naší doby“ i „úřednická satira a krimi v jednom“ – to jsou jen některé z atributů, jimiž kritika novinku záhy po vydání zasypala.

O samotné zápletky knihy, v níž čtenář prostřednictvím několika postav nahlíží do útrob jednoho z centrálních orgánů Evropské unie, konkrétně Evropské komise, není třeba se dlouze rozepisovat. Na iLiteratuře už se mu do hloubky věnovala **Marie Voslášková** v samostatné recenzi (zde na s. 21). Doplnit tak lze snad jen informaci, že na román, který Menasse coby host Festivalu spisovatelů loni představil i v Praze, už zakoupilo tuzemská práva nakladatelství Plus.

ŠPRÝMAŘ A ZLODĚJKA KRÁČÍ KRAJINOU

Komerčně nejúspěšnějším rakouským beletristickým titulem loňského roku se nicméně nestala Menasseho satira, nýbrž barvitá historická freska *Tyll*. K bezmála pětisetstránkové literární pouti válkou zpustošenou Evropou čtenáře vybídl populární německo-rakouský prozaik a dramatik **Daniel Kehlmann** (nar. 1975). Na zmíněné toulky přizval vpravdě nepravděpodobného společníka, legendárního středověkého taškáře Tylla Eulenspiegela. Postavu z knížek lidového čtení, kterou možná inspirovaly eskapády skutečného šprýmaře žijícího někdy ve 14. století, Kehlmann pouze posunul na časové ose vpřed, do období třicetileté války. Tu jak známo započala pražská defenestrace a pozdější jmenování kurfiřta Fridricha Falckého českým králem. Není tedy divu, že právě Fridrich s manželkou Alžbětou Stuartovnou patří k početnému ansámblu postav. V textu kromě nich a zmíněné reinkarnace buřiče a posla chaosu Tylla vystupuje například také jezuitský učenec **Athanasius Kircher** či švédský král Gustav II. Adolf.

Kehlmann se tímto „bezčasým, chmurným válečným panoramatem“ po letech „triumfálně“ (**Richard Kämmerlings**) navrátil k žánru, jenž jej proslavil. Právě nebývalý čtenářský úspěch historického románu *Vyměřování světa* (*Die Vermessung der Welt*, 2005, č. 2007) vydáláždil tehdy třicetiletému autorovi cestu mezi spisovatelskou elitu. A soudě dle bezmála bezbřehého nadšení, s nímž se nový román v řadách německé kritické obce setkal, *Tyll* minimálně zpevní její okraje. Například **Volker Weidermann** z týdeníku *Der Spiegel* označil Kehlmannovu novinku za to nejlepší, co autor dosud ve své kariéře napsal: *Tyll* je podle Weidermanna „brutální, moderní, romantický německý epos“, který zdobí podmanivá atmosféra, nezapomenutelné postavy i výborně napsané dialogy. O českém vydání se jedná.

Veterán **Peter Handke** (nar. 1942) si k jubilejním 75. narozeninám nadělil „poslední epos“, tolik alespoň jeho vlastní slova. Rozsáhlá próza *Die Obstdiebin oder Einfache Fahrt ins Landesinnere* (*Zlodějka ovoce* aneb Jednosměrná jízdenka na venkov) přivádí čtenáře na zahradu stárnoucího muže, jistě ne nepodobnou té, která stojí za prozaikovým domem v městěčku Chaville, v němž Handke od počátku 90. let žije. Od zahradní branky na pařížském předměstí se čtenář společně s vypravěčem vydává na cestu po okolí, na níž vypravěče zhruba v pětině knihy střídá nápadně mladší hrdinka, titulní „zlodějka ovoce“. Postava mladé dívky oscilující podle kritiky mezi skutečnou protagonistkou z masa a kostí a smyšlenkou vypravěče putuje venkovskou, industrializovanou krajinou současné Francie, setkává se s cizinci i rodinnými příslušníky, zažívá drobná dobrodružství, a především bedlivě pozoruje.

Jak už název knihy i jméno autora napovídají, samotná cesta nepředstavuje pouze pouť do nitra francouzského venkova, ale supluje též putování po výbězcích současného lidského společenství. Zejména motiv cesty řadu kritiků dovedl k myšlence chápat „Zlodějku“ jako v jistém slova smyslu pokračování Handkeho staršího románu *Der Bildverlust oder Durch die Sierra de Gredos* (*Ztráta obrazu aneb Napříč Sierrou de Gredos*, 2002). Také v něm hraje zásadní tvůrčí roli postava autora/vypravěče, není to však mladá dívka, nýbrž zralá žena, jež absolvuje dobrodružnou pouť španělským pohořím za nesnadno definovatelným cílem.

Handkeho rozjímavá, nejrozumnějšími myšlenkovými odbočkami protkaná próza pracuje podle kritiků s celou řadou autorem prověřených a opakovaně využívaných motivů. Pro čtenáře obeznámené s Handkeho pozdní tvorbou tak bude největším překvape-

ním nejspíše fakt, že se rakouský prozaik během svého pozorování tentokrát nevyhýbá ani letmému komentáři bezprostředního společenského a politického dění. S přidušeným vztekem, ale bez laciné senzacechtivosti zobrazuje zemi, která v létě roku 2016, tedy v době sepsání rukopisu, stále ještě zůstává otřesena nedávnými teroristickými útoky. Kritika se shoduje, že i v novém svazku Handke potvrzuje pověst „mistra prózy okamžiku“ (**Lothar Müller**), jenž se odvrací od tradičních vyprávěcích postupů a nade vše staví jazyk a jeho barvitost. Případný čtenář by tak měl být připraven, že se autor – v odkazu na středověkého básníka **Wolframa von Eschenbacha** i v jakési antitezi k lakonickému a příliš dynamickému stylu současné prózy – často uchyluje k složitým větným konstrukcím, jejichž úkolem není popohnat děj, nýbrž především zachytit nevidaný obraz. Ne nadarmo jistě Handke mottem knihy zvolil následující verše z Eschenbachova *Willehalma*: „Man gesach den liehten summer / in sô maniger varwe nie“, tedy ve volném překladu: „Ještě nikdy jasné léto / nezářilo tolika barvami.“

RAKOUSKÁ LITERATURA V TUZEMSKU

Na české literární scéně si, zdá se, rakouská literatura i v loňském roce udržela svůj standard. Vedle klasiků (**Rainer Maria Rilke**, **Hermann Broch** aj.) nechyběli ani zástupci současné beletrie (**Robert Seethaler**, **Josef Winkler**) či žánrová krimi tvorba (**Bernhard Aichner**, **Gerhard Jäger** aj.).

Do procesu zprostředkování a propagace výrazně promluvil Český rozhlas, respektive jeho kulturní stanice Vltava. Její redaktorský tým totiž ve spolupráci s externími spolupracovníky, publicisty a překladateli připravil v rámci tematického projektu „Rakouský rok“ sérii pořadů, diskusí a nahrávek, jež zájemcům připomněly či případně přiblížily řadu fenoménů a jmen z rakouské historie a kultury. Starší archivní materiály doplnila nová nastudování rozhlasových her **Ingeborg Bachmannové** (*Dobrý bůh z Manhattanu*, v režii Hany Kofránkové), Petera Handkeho (*Proč kuchař?*, v režii Aleše Vrzáka), **Händla Klause** (*Mýtiny*, v režii Lukáše Kopeckého) a dalších.

Čtenáři, jimž nestačilo poslechnout si o rakouské literatuře z rozhlasového éteru, měli jako každý rok možnost zavítat na některé z autorských čtení konaných zpravidla pod patronací Rakouského kulturního fóra. V rámci 23. knižního veletrhu Svět knihy do Prahy například zavítaly **Olga Florová** (nar. 1968) a její generační souputnice **Angelika Reitzerová** (nar. 1971). Zatímco první jmenovaná v prostorách Výstaviště četla z románu *Ich in Gelb* (Já ve žlutém, 2015) vysta-

věném formou blogových zápisků, štýrskohradecká rodačka Reitzerová hovořila během diskuse o svém vypravěčsky tradičněji pojatém románu *Wir Erben* (My dědicové, 2014), v němž proti sobě postavila životy dvou zdánlivě rozdílných žen, svobodné matky Marianne a mladé východní Němky Siri. Bezmála autorské turné po republice absolvovala na jaře nadějná mladá autorka **Valerie Fritschová** (nar. 1989), jež v Praze, Olomouci, Liberci a Českých Budějovicích četla z apokalyptického románu *Winters Garten* (Winterova zahrada, 2015). K dalším autorům, kteří byli loni u nás k vidění, patřili též **Sabine Gruberová** (*Daldossi oder Das Leben des Augenblicks*) či **Martin Prinz** (*Die letzte Prinzessin*).

Na časopisecké scéně ve věci rakouské literatury alespoň krátce rozvířilo vody tematické číslo obtýděníku *Tvar* věnované Rilkovi (č. 5/2017) a jarní příloha Literárních novin *Pražská knižní revue*, která čtenářům vyjma úvodní erudované eseje germanistky **Dany Pfeiferové** nabídla také ukázky z několika do češtiny v minulých letech přeložených titulů. Časopis *Plav* věnoval jedno číslo literatuře z oblasti Sudet (č. 4/2017).

© *Jakub Ehrenberger, publikováno 7. 3. 2018*

www.iliteratura.cz/Clanek/39567/rakouska-literatura-v-roce-2017

historiky před spaním historiky před
spaním historiky před spaním historiky
před spaním historiky před spaním
historiky před spaním historiky přeš
spaním historiky před spaním historiky
před spaním historiky před spaním
historiky před spaním historiky před
spaním historiky před spaním historiky
před spaním historiky před spaním
historiky před spaním historiky před
spaním historiky před spaním historiky
před spaním historiky před spaním
historiky před spaním historiky před

Friedrich Achleitner: historky před spaním

Přel. Dana Pfeiferová, Archa, Zlín, 2017, 164 s.

Rakouský architekt, teoretik architektury a spisovatel **Friedrich Achleitner** patří k čelním představitelům Vídeňské skupiny, která na přelomu 50. a 60. let 20. století pomocí provokativních literárních experimentů a performancí revidovala zaprášené formy vyjadřování. Rozšiřování akustických a vizuálních možností jazyka, absurdní víceznačnost a zesměšňování stereotypů se odráží i v jeho miniaturách vzniklých po přelomu tisíciletí.

Zlínskému nakladatelství Archa se vydáním knihy *historky před spaním* v rámci edice věnované rakouské literatuře podařilo zaplnit mezeru v české recepci autora, který svým dílem už po šest desetiletí významně spoluutváří provokativní podobu rakouské literatury. Jeho postupy jsou ostatně předkládány i dnešním studentům kreativního psaní, jak již dříve v rozhovoru pro iLiteraturu zmínila z vlastní lektorské zkušenosti rakouská spisovatelka **Angelika Reitzer**.

S texty členů Vídeňské skupiny se mohl český čtenář seznámit už díky překladu **Pavla Novotného**

a **Nikoly Mizerové** v antologii *wiener gruppe* vydané nakladatelstvím Rubato. Germanistka a překladatelka **Dana Pfeiferová** teď nabídla vůbec první možnost poznat v češtině na ploše jedné publikace výhradně tvorbu Friedricha Achleitnera. Jedná se o výbor ze sbírek *einschlafgeschichten* (2003, historky před spaním) a *und aber aber und* (2006, a ale ale a).

Friedrich Achleitner se narodil v roce 1930 v Schallchenu v Horních Rakousích. V roce 1953 dokončil studium architektury, ale už o pět let později se s aktivní profesí architekta rozhodl skončit, aby se mohl plně věnovat psaní. Byl členem volného uskupení Wiener Gruppe (Vídeňská skupina), která se zrodila z uskupení Art Club a to zase z potřeby účtovat s jazykem zneužitým nacistickou mašinérií a ospalým provincialismem. Ke skupině, jež se utvořila okolo **Hanse Carla Artmanna**, se řadili také **Gerhard Rühm**, **Konrad Bayer** nebo **Oswald Wiener**, k širšímu okruhu ale patřily postavy jako **Elfriede Gerstlová**, **Ernst Jandl** nebo **Friederike Mayröckerová**. Příznivci nové linie ve své tvorbě čerpali z barokní poezie, expresionismu, dadaismu a surrealismu. Významnou měrou ji však formovaly také myšlenky jazykové skepse **Huga von Hofmannstahla**, kritika jazyka Fritze Mauthnera nebo filozofie jazyka **Ludwiga Wittgensteina**.

Spolu s Artmannem a Rühmem vydal Achleitner sbírku *hosn rosn baa* (1959), obsahující tvorbu v dialektu, nebo sborník *die wiener gruppe* (1967). U Eugena Gomringera se inspiroval technikou montáže a konkrétní poezií. Vydal též jeden román, *quadratroman* (1973), v němž se obsah s formou prolínají nejzazším možným způsobem – hlavní postavou i médiiem současně je zde čtverec. Začátkem 60. let se vrátil k architektuře také jako kritik a pravidelně publikoval v rakouských periodikách o nešvarech městského plánování a nových zástaveb. V osmdesátých letech se pustil do rozsáhlého projektu, když začal vydávat čtyřdílný průvodce *Österreichische Architektur im 20. Jahrhundert* (vydání čtvrtého dílu, pokrývajícího Dolní Rakousy, však přenechal mladším kolegům). Od přelomu tisíciletí rozšířil svou literární bibliografii hned o několik sbírek: *wiener linien* (2004), *der springende punkt* (2009), *iwahaubbd* (2011) a *wortgesindel* (2015).

TESTOVÁNÍ MINIMÁLNÍ FORMY S MAXIMÁLNÍM EFEKTEM

Některé z historek před spaním mají jen dva řádky, a přesto se do nich vejde začátek, konec, pointa i vtíp, kritika i hra. Ty delší zabírají plochu dvou stránek a jejich rozehranost prozrazuje potenciál na román – taková asociace by však formálně střídmého,

sémanticky hutného kritika architektury a jazyka asi nepotěšila. Úžasnou devízou takto krátkých textů je totiž inteligentní pointa vtěsnaná do mikropříběhu: Achleitner tak vynalézá milostný příběh trvalé a tlakové vlny, dojímavou miniaturu *otaz- a vykřičník* o lásce mezi zdůrazňováním a zpochybňováním nebo historiku o tom, co se stane, když se setká a a nebo. Jindy se zamýšlí nad zákruty projektování mrakodrapů a zanedbanou sebereflexi architektů usilujících spíše o nové rekordy než o dobře vypadající a lidem dobře sloužící stavby (*pohled – výhled*).

Achleitner originálně reflektuje vedle veřejného prostoru také proces psaní, tvorbu a konstrukci příběhu nebo vztah postav k jejich autorovi. Texty směřují nejčastěji k rakouskému prostředí, ale v knize najdeme i českou stopu – v miniatuře *zámek v Čechách* se propojuje podzimní sychravá nálada znuděných personifikovaných alejí vedoucích k zámku a hra s očekáváním setkání s Franzem Kafkou.

Nečekaná a mnohdy humorná spojení různých jevů zpochybňují věrohodnost jejich všední jazykové reprezentace a odhalují automatizované užívání jazyka chyceného ve smyčce hlouposti, nacionalismu a kýče. Síla Achleitnerových miniatur vychází z absurdního zážitku a lapenosti jazyka v jeho nedokonalosti, nedořečenosti, polovičitosti a dvojznačnosti, avšak většina z nich zároveň nepřehlédnutelně míří ke kritice xenofobie, rasismu a pohodlného zahnívání: skrze příběhy o tom, jak snadno se lidé nechají natchytat jenom kvůli vlastní pohodlnosti, o podpoře zla prostřednictvím zdánlivě nevinného mlčení, o rozdělování lidí na vlastizrádce a patrioty nebo o vytěžování privilegií zdarma získaných, ale dál už nesdílených – v historce *jít na malou* tak sledujeme mladého muže, který na základě jedné nenadálé události těžší po zbytek života z pohostinnosti jedné rodiny, aby sám už nikdy nikoho dalšího za nic na světě nepustil k sobě domů ani na toaletu.

Poněkud překvapivá je však Achleitnerova volba prostředků při snaze o dosažení podobného účinku, zesměšnění etnocentrismu, v miniatuře *nic než kritika*. Eskymák vsazený do pouště mezi Berbery, a tedy postrádající vlastní standardy jako iglú nebo snůh, je instrumentalizován na transparentní komickou postavku (k tématu viz také recenzi alba švýcarského písničkáře **Manniho Mattered** v překladu **Jana Řepky** o nesplnitelných očekáváních „eskymáčka“ v písni *Eskymo*). Funkcí jeho zapojení je hyperbola, jež má Středoevropana dovést ke zpochybňování vlastních kulturních apropriací. Není však očekávání průběhu komunikace mezi zástupci dvou geograficky vzdálených etnik samo zatíženo stereotypem? Nelze pomi-

nout, že se evropská inteligence naučila přistupovat tolerantněji k Arabům – postupoval by však autor stejně suverénně zasazením Araba do Grónska nebo jiných regionů obývaných Inuity a dalšími etnickými skupinami, označovanými souhrnně jako eskymáci, ježto je ostatně pojem jimi vespolečně vnímaný jako urážlivý? Zesílená potřeba korigovat pokřivené vnímání Arabů v evropském prostoru se v současnosti jeví bezesporu jako akutnější; otázkou zůstává, nakolik k tomu může být zneužita typizovaná postava jiného etnika, na něž se mnohdy shlíží s blahosklonnou nadřazeností.

Co se však autorovi zakořeněnému v poválečné konkrétní poezii ve sbírce vzniklé před patnácti lety daří opět bravurně, je předjímání postfaktických tendencí, které poselstvím masově přičítají hodnotu na základě vyvolaných emocí: vypravěč v miniatuře *entrecôte přímo z pastviny* hotelovým hostům při objednávce předkládá příběhy o původu pokrmu, aby jim k němu pomohl vytvořit osobní vazby; než aby se příborem dotkli nevinného roztomilého telátka, náruživě pozřou vražedného býka:

„vypravěč začal úsměvnou historku o malém telátku, jak k bačově potěšení skotačilo na pastvině, trkalo turisty do zadku a stalo se tak miláčkem celé salaše. historka [...] hosty dojímal a most k *entrecôte* byl stále napjatější a těžší. v sále i v kuchyni nastal neklid, protože hosté hromadně měnili objednávku na šafránové rizoto, což kuchař – přes sluchátka – zařval vypravěčovi do ucha. vypravěč okamžitě začal předělávat miláčka pastviny na monstrum, nevinné trkání se změnilo v útoky nestvůry, nabírající bezbranné turisty na rohy. [...] sál se uklidnil a kuchař hlásil, že kuchyně jede na plný výkon.“ (s. 21–22)

PŘEKLADATEL JAKO PROVAZOCHODEC

Jak Dana Pfeiferová uvádí ve svém doslovu, musela se vyrovnat s četnými nástrahami, jež spočívají v autorově experimentu s jazykovými nuancemi na rovině fonetické, morfologické, syntaktické či kompoziční. Vypořádala se s nimi opravdu výtečně – zdaleka ne vždy jí do karet hrála příbuznost výrazu ve výchozím a cílovém jazyce jako v historce záměna, založené na hříčce se slovy šál (Schal) a šakal (Schakal). Zájemce o proces překladu potěší, že se v doslovu zmiňuje právě o některých složitějších momentech, vyžadujících často kompromisní řešení. Je nicméně otázka, jestli překlad miniatuры *tapeta do pokoje s klavírem*, věnované Gerhardu Rühmovi, dalšímu členovi Vídeňské skupiny, který propojoval experimentální literaturu s hudbou, neodbočuje od originálu už příliš: spojení „übe Rube“ (Rühmovi kolegové údajně

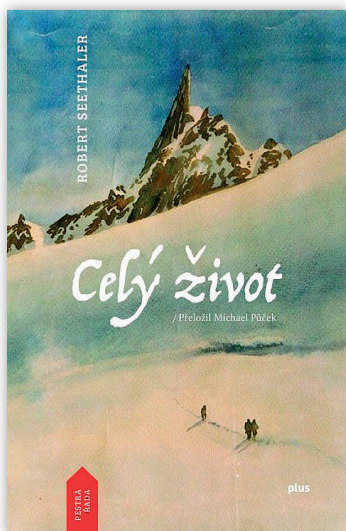
přezdívali „řepo“, doslovný překlad tedy zní „cvič, řepo“), tvořící pomyslnou tapetu násobením v mnoha řádcích a sloupcích, je totiž přeloženo jako „deto řepo“. Snaha přiblížit Achleitnerovu tvorbu českému čtenáři je ovšem cenná; v historce *trevír* (české označení německého města Trier) se tak na náměstí sejde „čert, anděl a Marx“ (v originále je „Teufel, Engel und Marx“), a byť je původní text jistě spíše s to pobavit čtenáře přímým fonetickým odkazem na Friedricha Engelse, Pfeiferová dokazuje, že není vždy třeba vzdávat boj „předčasně s argumentem“ nepřeložitelnosti, protože čtenář českého překladu s alespoň středoškolským vzděláním autorův záměr i bez komentáře pochopí.

Vydání překladu miniatur Friedricha Achleitnera přichází víc než vhod: zatímco některé texty jsou hrou s jazykem a pranýřováním hlouposti nadčasové, jiné ve střeoevropském regionu, rozdmýchávaném gesty jednoduchých řešení, od data svého vzniku jenom získaly na významu. *Historky před spaním* pobaví každého, koho začala unavovat plytkost na jazyku jiných; a i když se můžou tvářit na první pohled jako nevinné ukolébavky, ve skutečnosti na nás s buditelskou provokací kokrhají.

© Jana Dušek Pražáková, publikováno 23. 2. 2018

www.iliteratura.cz/Clanek/39487/achleitner-friedrich-historky-pred-spanim

Čelit hrůzám se stoickým klidem

Robert Seethaler: Celý život

Přel. Michael Půček, Plus, Praha, 2017, 120 s.

Robert Seethaler se na českém trhu uvedl románem *Trafikant*, jehož děj zasadil do předválečné Vídně. V novince *Celý život* se s ním čtenář vydává na zasněžené alpské hřebeny. Zdánlivě netknuté oázy však v průběhu 20. století postupně obsazují turisté.

„Jednoho únorového rána roku devatenáct set třicet tři zvedl Andreas Egger umírajícího pastevece koz Johanne Kalischku, jemuž obyvatelé údolí neřekli jinak než Rohatý Hannes, z jeho značně provlhlého a poněkud nakysle páchnoucího slamníku, aby ho snesl po téměř tři kilometry dlouhé a hlubokým sněhem zaváté horské stezce do vesnice.“ (s. 7)

V úvodní větě útlého románu *Celý život* rakouského prozaika Roberta Seethalera (nar. 1966) jako by se v miniatuře zrcadlilo jádro celé knihy. Ústřední hrdina Andreas Egger, dobrák od kosti, se v časech ještě nezkalených technickými vymoženostmi snaží prodat sněhovou vánici a zachránit život promrzlému alpskému pastevci. Jeho šlechetnému gestu přihlížejí pouze liduprázdňé horské hřebeny, které v nižších polohách přecházejí v řídce obydlená údolí. Pomine-li čtenář krátkou epizodu z druhé světové

války, kdy je Andreas Egger povolán na frontu, tráví protagonista románu v těchto dechberoucích, ale současně nemilosrdných přírodních kulisách titulní „celý život“. A nemá důvod na tom cokoliv měnit.

MLČENLIVÝ DOBRÁK

Andreas Egger je vpravdě neobvyklý literární hrdina. Málomluvný sirotek, jemuž osud už od dětství ukazuje především svou odvrácenou tvář, přijímá všechny bolesti i radosti takřka se stoickým klidem. Nestěží si, třebaže by mohl. Narozený na přelomu 19. a 20. století – kdy přesně, to nikdo neví, neboť rodný list s ním z „města daleko za horami“ (s. 15) nedorazil –, vyrůstá Egger po matčině smrti na horském statku svého strýce, který neváhá vymoci si chlapcovu poslušnost i násilím. V důsledku jedné z uštědřených ran Egger kulhá na špatně srostlou nohu, přesto však doroste ve statného muže, jenž se neštítí fyzické práce a v údolí patří k vyhledávané námezdní síle.

Egger nepije, nelamentuje, nepřekypuje ambicemi něco konkrétního v životě dokázat. Není sice vyložené hloupý, ale také nepotřebuje nad ničím sáhodlouze filozofovat a ve svém životě nádeníka a později dělníka podílejícího se na výstavbě lanovek si bohatě vystačí jen s omezenou slovní zásobou a selským rozumem. Když se navíc jednou před kostelem konečně rozhodne oslovit děvčku Marii, jež je mu už drahnou dobu sympatická, nezdá se, že by jeho skromnému životu mělo do budoucna něco chybět.

NEZKALENÁ RYZOST CHARAKTERU

Jen něco málo přes sto stran potřeboval Robert Seethaler k vylíčení životních osudů obyčejného člověka. Už zvolený rozsah naznačuje, že úmyslem tu nebylo vykreslení Eggerova života do nejmenších detailů, ale spíše metaforické zobrazení esence lidského bytí samotného. Egger představuje spíše symbol, jakousi romantickou antitezi k ukvapenému životnímu stylu, jež na počátku 21. století vedeme.

Zásadní historické události, jichž je Egger svědkem – zavedení elektrického proudu, boom vysokohorského cestovního ruchu, rozšíření televizorů v domácnostech apod. –, se jej sice bytostně dotýkají a zčásti jeho život i usměrňují, v nitru jim ale Seethalerův hrdina zůstává sympaticky odcizen. Nepodvoluje se tlaku technologického vývoje ani nepropadá podnikatelské horečce jako sousedé, čímž si udržuje jakousi prapůvodní, ničím nezkaženou ryzost.

Právě na čtenářově nostalgické touze po jednoduchosti, které se člověku na prahu 21. století nedostává, staví Seethaler úspěch svého románu. V zahraničí už se *Celý život* dávno stal bestsellerem a i u nás má šanci

oslovit široký okruh čtenářů. Knihu je totiž možné věnovat manželce, babičce i četbě holdujícímu tchánovi, aniž by se kterákoliv věková skupina urazila, případně román znechuceně odhodila do kouta.

BOLEST SKRYTÁ ZA VRÁSKAMI

Může se zdát, že *Celý život* je nevzrušivá, úniková četba. To ovšem nutně neznamená, že by Seethaler z románu vymýtil veškeré těžké a vypjaté životní momenty. Spíše na ně jeho vypravěč svým zdánlivě neutrálním, nezúčastněným tónem přehnaně neupozorňuje, nedramatizuje je. Dává tak čtenáři na výběr, do jaké míry se jednotlivými neštěstími nechá zasáhnout, respektive zda si povšimne, že za zvrásněnou tvář stoického horala se skrývá neartikulovaná, ale do morku kostí prožitá bolest. Například pasáže z východní fronty, kde „mráz proniká všemi švy, pod oblečení a pod kůži a zahryzává se do každíčkého vlákna těla“ (s. 65), dýchnou na čtenáře nezdolností lidského ducha, koutkem oka lze však zahlédnout i nelidskost a utrpení, jichž je Egger v zajateckém táboře svědkem.

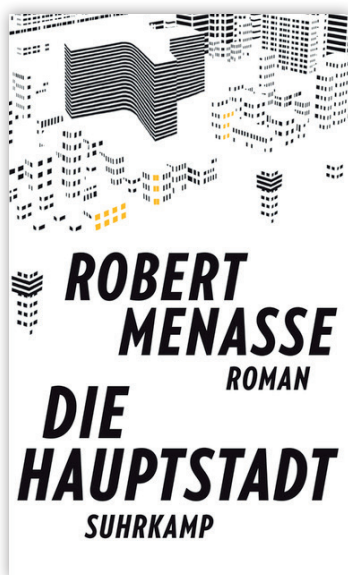
Podobných momentek je v silně narativní knize s minimem dialogů celá řada. Dalo by se dokonce říct, že příběh tvoří řetězec scén, zpravidla více či méně zásadních životních událostí, které vypravěč umně tmelí do podoby jednolité knihy. V některých scénách se na povrch tiše dere autorův černý humor, u jiných se nelze ubránit dojmu, že se halí do přílišného oparu ze sentimentu, všechny ale nějakým způsobem svědčí o lidském údělu.

Seethalerův miniromán *Celý život* lze číst jako zatoulaný obraz obyčejného vesnického života uplynulého 20. století, jako nenápadnou zprávu o měnících se poměrech v turisticky zaplavovaných regionech i jako tichý povzdech nad uspěchanou, honbou za ambicemi definovanou moderní dobou. Současně však autor poukazuje i na původní, násilím popraskané základy vesnické idylly, která dost možná ani skutečnou idyllou nebyla. Nebo že by přece? Na to už si musí každý čtenář odpovědět sám.

© Jakub Ehrenberger, publikováno 8. 1. 2018

www.iliteratura.cz/Clanek/39315/seethaler-robert-cely-zivot

Lék proti evropské demenci

Robert Menasse: Die Hauptstadt

Suhrkamp, Berlin, 2017, 459 s.

Kdo nebo co to vlastně je, ta EU? Dá se z byrokratického molocha udělat literatura? Kde se vzalo v Bruselu to prase? A kdo je tady dementní?

Rakouský spisovatel **Robert Menasse** (nar. 1954) strávil roky 2010–2016 v Bruselu, aby poodhalil fungování tak často skloňované a pro poválečnou Evropu zásadní, přesto pro většinu z nás dost záhadné až odtazižené instituce: Evropské unie. S první publikací vzešlou z tohoto pobytu se už mohli seznámit i čeští čtenáři, jedná se o esejistickou knihu *Evropský systém: Občanský hněv a evropský mír* (v orig. *Der Europäische Landbote*, „Posel evropského venkova“ – v narážce na známý text **Georga Büchnera** *Posel hesenského venkova* z r. 1834, proslulý heslem „Mír chýším! Válku palácům!“). Menasse se však rozhodl svým bruselským zkušenostem vtisknout i románovou formu a výsledkem je jeho aktuální titul *Die Hauptstadt* (Hlavní město). V letošním roce byl vyznamenán Německou knižní cenou, díky čemuž se zaslouženě těší mimořádné mezinárodní pozornosti a doufejme, že ani český překlad na sebe nenechá dlouho čekat.

Píše se rok (zhruba) 2016 a Evropská komise – výkonný orgán EU, tedy vlastně evropská vláda – čelí rekordně nízké důvěře ze strany veřejnosti. Zoufale proto hledá způsob, jak nepříjemnou situaci změnit. Víceméně náhodou vznikne nápad uspořádat oslavu padesátých „narozenin“ komise a úkolu se zhostí DG EAC (Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu), vysmíváný otloukánek mezi evropskými úřady. V jeho čele stojí ambiciózní Řekyně Fenia Xenopoulou, která by však mnohem raději budovala kariéru na nějakém perspektivnějším úřadě, přinejmenším na DG AGRI nebo ještě lépe DG COMM. Jenže Řecko si vzhledem k nekonečným finančním krizím nemůže příliš vyskakovat, takže dostalo na starost nedůležitý resort s nejmenším rozpočtem...

Pomáhat Fenie mají dva podřízení, poněkud depresivní Rakušan Martin, jehož bratr provozuje velkovepřín a cele ho zaměstnává problém expanze na čínský trh, a vždy dobře naladěný Čech Bohumil, který si poradí i s takovými problémy, jako jak vyřadit z provozu kouřový požární hlásič, aby si jeho vynerвовaná nadřízená mohla zapálit v kanceláři.

Martina, který zřejmě představuje moderní obdobu slavného Musilova muže bez vlastností, celá věc příliš nezajímá, ale aby měl klid, nechá se inspirovat svou pracovní cestou do Osvětimi a navrhne, že by na oslavě mohli vystoupit zbývající přeživší z koncentračních táborů. Právě Osvětim, kde ne náhodou pronesl svou nástupní řeč vůbec první předseda Komise Walter Hallstein, koneckonců představuje jakýsi symbolický základ, na němž EU vyrostla: právě proto, aby se události druhé světové války už nikdy neopakovaly, usilovali „otcové zakladatelé“ o překonání nacionalismu a o úzké propojení evropských států.

Kolik mailů je třeba odeslat a kolik mítinků uskutečnit, než kvůli absurdním mechanismům ve struktuře EU a také různým osobním a národním zájmům celá myšlenka velkolepě ztroskotá? To není na příběhu to nejdůležitější, jedná se ostatně jen o jednu z několika dějových linií. Zápletka však poskytuje autorovi možnost vylíčit evropské byrokraty jako lidi z masa a kostí, mezi nimiž se vyskytují idealisté, stejně jako pragmatici, snílci, stejně jako kariéristé. Čtenář k nim nakonec vlastně cítí sympatie, ačkoli je autor nijak zvlášť nešetří.

Vypravěč si často vybere některou z různorodých postav a sleduje, co se jí honí hlavou při běžných denních činnostech. Prolínají se tak pracovní starosti, osobní život, vzpomínky na dětství i třeba okamžité dojmy z deštivého evropského hlavního města; některé myšlenky zůstávají nedokončené, občas se protagonista zarazí či opraví nebo se sám sobě s nad-

hledem zasměje, sledujeme jeho zmatenost nebo bezradnost – a výsledek působí živě a autenticky. Každá z postav má jiné zázemí, jinou minulost a jiné cíle, není pro ně proto snadné najít společnou řeč. Multikulturní bruselské prostředí ilustrují i občas se vynořující věty v nejrůznějších jazycích, mezi nimiž zazní třeba české „Mrzne jako v ruskym filmu“.

V rozhovorech Menasse uvádí, že se během svého pobytu v Bruselu snažil s úředníky co nejvíce osobně mluvit a nahlédnout do jejich světa. Lze si docela dobře představit, že zábavné epizody, jako například ta o nevěřicném údivu evropského byrokrata, kterého prodavačka v obchodě ujišťuje, že „toto prádlo odpovídá nové směrnici EU o spodním prádle“, mohou mít reálný základ. A když autor prostřednictvím jedné z postav vysvětluje, proč je tak neuvěřitelně obtížné se v rámci evropských struktur a procesů domluvit na čemkoli smysluplném, není o jeho zasvěcenosti pochyb.

OSVĚTIM JAKO LEITMOTIV

Ve stejnou dobu, kdy si komisaři lámou hlavu s oslavou svého jubilea, se v Bruselu ocitá také stárnoucí idealista Alois Erhart, který na setkáních think tanku na téma budoucnosti Evropy propadá rozčarování z neinformovanosti a pragmatismu svých mladších kolegů a nakonec se je v emotivní přednášce pokouší vyburcovat k uvědomění si příčin a podstaty evropské integrace. Vedle dalších návrhů na stmelení evropského obyvatelstva předkládá jakožto šokující pointu myšlenku, že by si Evropané měli postavit zcela nové hlavní město – a jako nejvhodnější místo pro takový počín označí právě Osvětim. Autor zde znovu jakoby mimochodem zmiňuje Jeana Monneta a další „otce zakladatele“ – osobnosti, které se svými ideály stály u počátků evropské integrace. Jak Menasse pravděpodobně správně upozorňuje, dnešní politici a úředníci, natož běžní obyvatelé Evropy, většinou nemají o nich ani o jejich myšlenkách ponětí. Čtenáři nezbyváá než spolu s Erhartem lomit rukama a položit si otázku: Jak to, že se ani takzvané proevropské strany nesnaží své voliče oslovovat apelem na principy evropské jednoty, na důvody, proč bylo po obou světových válkách nutné pokusit se překonat nacionalismus? Proč se například čeští politici v souvislosti s EU omezují na témata „čerpání evropských peněz“ a „finanční nevýhodnost czexitu“, čím to, že hrozbu opakování dějin jako by dnes nikdo nebral doopravdy vážně?

V jedné z dalších dějových linií čtenář sleduje každodenní život Davida de Vrienda, stárnoucího muže, který se nedávno přestěhoval do jednoho

z bruselských pečovatelských domů. De Vriend shodou okolností patří k nemnoha zbývajícím přeživším koncentračních táborů. Kromě krutých vzpomínek a nesnesitelně blahosklonného jednání personálu domova ho trápí také počínající demence – zde můžeme hledat paralelu k postupující demenci a zmatení dnešní evropské společnosti, která zapomíná na své kořeny. Davidovy cesty se tu a tam protínají s cestami aktérů další zápletky, tentokrát dosti záhadné a takřka detektivní, ve které se penzionovaný policista rozhoduje na vlastní pěst pátrat po vrahovi, o jehož případu se ztratily veškeré záznamy...

Celé vyprávění pak rámuje historka o praseti, které kde se vzalo, tu se vzalo pobíhá po Bruselu – k nemalému pobavení i zděšení jeho obyvatel. Noviny vyhláší soutěž o nejlepší jméno pro nepolapitelného vepře, jsou však nuceny od nápadu ustoupit, když se ukáže, že... ale ponechme budoucímu čtenáři také nějaké to překvapení. Prase jako symbol otevřený interpretacím se proplétá celým vyprávěním; na otázce exportu prasat do Číny je mimochodem stručně vloženo, jak snadno mohou zástupci národních států a korporací, sledující vlastní cíle, blokovat snahy komise o řešení prospěšná pro všechny a poté ještě vinu svalovat na „neschopnou unii“.

„NACIONALISMUS JE KOMBINACE SCHIZOFRENIE A ZLOČINU“

Robert Menasse nijak nezakrývá, jaké jsou jeho vlastní názory na současnou podobu EU; zdá se dost zřejmé, kdy postavy vyslovují jeho vlastní myšlenky a k čemu se naopak on sám staví kriticky. Přesto román nepůsobí tezovitě, jeho angažovanost a zaujatost je naopak sympatická. Menasse si uvědomuje revolučnost evropského projektu, chce bránit ideu sjednocené Evropy, avšak zároveň považuje za nutné upozorňovat na zásadní chyby její dnešní podoby a zasadit se o návrat k původním idejím a posílení demokratických procesů. Nedostatky EU jsou podle něj důsledkem naschválů národních států, ztělesňovaných Evropskou radou, která další rozvoj Unie blokuje. Jak Menasse zdůraznil i na svém čtení v rámci Pražského festivalu spisovatelů, je přesvědčen, že největší problémy současnosti – bezpečnost, životní prostředí a další – se nedají řešit na národní úrovni. Nacionalismus, který ve 20. století zničil evropskou civilizaci, podle něj představuje cestu zpět, zároveň však v románu názorně ukazuje, proč je pro politiky často výhodné se tzv. národními zájmy ohánět. Krátké shrnutí jeho postojů k této otázce, jak je vyjádřil během svého projevu v Evropském parlamentu, je dostupné i v češtině.

Závažnost témat Menasse úspěšně vyvažuje ironií a leckdy černým humorem, pročez bývá jeho román označován jako satirický; některé pasáže, nejen ty o řádícím praseti, připomínají téměř grotesku. Objevují se i jiné ozvlášťující motivy, například zamyšlení nad evropským newsspeakem: autor líčí tendenci byrokratů odosobňovat vyjadřování – například místo „vyřešit problém“ se v institucích používá raději „nasměrovat problém k řešení“ a místo „něco udělat“ pasivnější „uvést věci do pohybu“. Příběhy se proplétá řada zmínek o aktuálních tématech, od burkin přes brexit po krizi žurnalistiky. Situační i slovní humor, smysl pro absurditu a citlivá práce s jazykem (v tomto případě spíš s několika evropskými jazyky) dělají z prvního bruselského románu nejen poučné, ale i – možná překvapivě – zábavné čtení, které navazuje na nejlepší evropské literární tradice. Pravděpodobně se z něj nestane celoevropský bestseller, na to je přece jen příliš intelektuální, přesto má potenciál zaujmout a vzbudit zájem o historii i současnost evropských struktur. Domnívám se, že právě to nám chtěl Robert Menasse svou knihou poskytnout: lék proti postupující evropské demenci.

© Marie Voslářová, publikováno 27. 11. 2017

www.iliteratura.cz/Clanek/39093/menasse-robert-die-hauptstadt

Österreichischer Buchpreis

Rakouská knižní cena 2017

V předvečer zahájení vídeňského knižního veletrhu Buch Wien byla udělena v pořadí teprve druhá Rakouská knižní cena. Její držitelkou se stala spisovatelka **Eva Menasse**, která pětičlennou porotu přesvědčila sbírkou všednodenních povídek *Tiere für Fortgeschrittene*. Ocenění za nejlepší debut si odnesla rodačka z Teheránu **Nava Ebrahimiová**.

Zatímco ve Švýcarsku bude tamní knižní cena letos na podzim udělena už podesáté, Rakouský svaz knihkupců se rozhodl obdobné ocenění zavést až loni, a tak je jeho letošní laureátka Eva Menasse (nar. 1970) po loňské vítězce **Friederike Mayröckerové** historicky teprve jeho druhou držitelkou. Sbíрка osmi povídek *Tiere für Fortgeschrittene* (Zvířata pro pokročilé) se prosadila v tradičně silné konkurenci, neboť odborná porota letos vybírala z celkem 113 titulů nominovaných jednotlivými nakladatelstvími. Kromě prestiže, růstu prodeje a zvýšeného zájmu o práva ze zahraničí se Eva Menasse může těšit i z peněžité odměny ve výši 20 000 eur.

VŠEDNODENNÍ PŘÍBĚHY

Jméno Evy Menasse patří na trhu s německy psanou literaturou dlouhodobě k těm nejskloňovanějším. Původní profesí novinářka zaujala už svou humorovou, autobiograficky laděnou prvotinou *Vienna* (2005, č. 2010, přel. **Milan Tvrdlík**), v níž se ponořila do příběhů a anekdot z klenotnice své vídeňské rodiny. Chválu kritiků si vysloužila také její první sbírka povídek *Lässliche Todsünden* (Odpustitelné smrtelné hříchy) z roku 2009, která však na rozdíl od pozdějšího románu *Kvazikrystal* (2013, č. 2015, překlad **Helena Smolaková**) v češtině dosud nevyšla.

Překlady by se nicméně mohla dočkat čerstvě oceněná novinka *Tiere für Fortgeschrittene*, která podle poroty stylisticky vytríbeným způsobem prokazuje, že „i v malé formě lze pojednávat o velkých mezilidských a společenských tématech“. Autorčin pohled na dnešní společnost je v jednotlivých povídkách „precizní, ale současně plný empatie“, píše se ve zdůvodnění

jury, která dále vyzdvihuje skutečnost, že autorka nesklouzává k přílišnému sentimentu ani se nad své postavy morálně nepovyšuje.

Rakouská knižní cena (Österreichischer Buchpreis) funguje na stejném principu jako obdobná výroční ocenění v Německu či Velké Británii, tedy tradičním dvoukolovým systémem, kdy porota nejprve ze všech zaslaných titulů sestavuje širší nominaci (longlist), kterou později zužuje. Do užšího výběru letos kromě *Tiere für Fortgeschrittene* pronikly též tituly **Brigitty Falknerové** *Strategien der Wirtsfindung* (Strategie hledání hostitele), **Pauluse Hochgatterera** *Der Tag, an dem mein Großvater ein Held war* (Den, kdy byl můj dědeček za hrdinu), **Olgy Florové** *Klartraum* (Jasnosen) a **Roberta Menasseho** *Die Hauptstadt* (Hlavní město). Posledně jmenovaný román, zasazený do byrokratického soukolí bruselských unijních institucí, patří k nejdiskutovanějším titulům knižní sezóny a letos už získal Německou knižní cenu. V širší, desetičlenné nominaci dále figurovali mj. **Doris Knechtová** (*Alles über Beziehungen*) či **Doron Rabinovici** (*Die Außerirdischen*).

NÁVRAT DOMŮ

Kromě hlavní ceny se stejně jako loni udílela též cena pro nejlepší debut, dotovaná 10 000 eur. Tu si za svůj román *Sechzehn Wörter* (Šestnáct slov) odnesla rodačka z Teheránu a v současnosti rezidentka Štýrského Hradce Nava Ebrahimiová (nar. 1978). Ebrahimiová, která v minulosti už publikovala několik povídek v různých antologiích, ve své první knize líčí návrat své hrdinky Mony do rodného Íránu, kam se společně s matkou vypravila na pohřeb zesnulé babičky. Třebaže letenky zpět do Kolína nad Rýnem, kde Mona žije a pracuje, jsou už dávno zarezervované, rozhodne se mladá žena na popud svého íránského milence Ramina k poslednímu výletu po rodné krajině, který se současně stává impulzem k zamyšlení nad dějinami Íránu i historií její vlastní rodiny.

Porota na Ebrahimiově románu mj. ocenila autorčin smysl pro humor, s nímž zobrazuje Moninu konfrontaci s její vlastní kulturou a rodinnými tradicemi, aniž by se uchýlila k obvyklým klišé. Její jasnozřivý jazykový projev a neobvyklý pozorovací talent jsou nadějí do budoucna, myslí si jury, která letos vybírala z 28 zaslaných prvotin. O debutové ocenění se spolu s Ebrahimiovou ucházely **Mascha Dabicová** (*Reibungsverluste*) a **Irene Diwiaková** (*Liebwies*).

© Jakub Ehrenberger, publikováno 9. 11. 2017

www.iliteratura.cz/Clanek/39007/rakouska-knizni-cena-2017

Rakouská literatura v roce 2017

Souhrnný přehled

RAKOUSKÉ KNIŽNÍ NOVINKY VYDANÉ V ROCE 2017 (VÝBĚR):

- Aichner, Bernhard: *Totenrausch*. Roman.
- Baar, Anna: *Als ob sie träumend gingen*. Roman.
- Bachmann, Ingeborg: *„Male oscuro“*. Aufzeichnungen aus der Zeit der Krankheit. Traumnotate, Briefe, Brief- und Redeentwürfe.
- Chobot, Manfred: *Franz - Eine Karriere*. Erzählungen.
- Cotten, Ann: *Fast dumm*. Essays von on the road.
- Dabic, Mascha: *Reibungsverluste*. Roman.
- Diwiak, Irene: *Liebweis*. Roman.
- Ebrahimi, Nava: *Sechzehn Wörter*. Roman.
- Egger, Oswald: *Val di Non*.
- Falkner, Brigitta: *Strategien der Wertsfindung*.
- Flor, Olga: *Klartraum*. Roman.
- Franzobel: *Das Floss der Medusa*.
- Gauß, Karl-Markus: *Zwanzig Lewa oder tot*. Vier Reisen.
- Glavinic, Thomas: *Gebrauchsanweisung zur Selbstverteidigung*.
- Gstättner, Egyd: *Wiener Fenstersturz oder: Die Kulturgeschichte der Zukunft*. Roman.
- Handke, Peter: *Die Obstdiebin oder Einfache Fahrt ins Landesinnere*.
- Hell, Bodo: *Ritus und Rita*.
- Hochgatterer, Paulus: *Der Tag, an dem mein Großvater ein Held war*. Erzählung.
- Kehlmann, Daniel: *Tyll*. Roman.
- Kim, Anna: *Die große Heimkehr*. Roman.
- Klemm, Gertraud: *Erbsenzählen*. Roman.
- Knapp, Radek: *Der Mann, der Luft zum Frühstück aß*. Erzählung.
- Knecht, Doris: *Alles über Beziehungen*. Roman.
- Köhlmeier, Michael: *Der Mann, der Verlorenes wiederfindet*. Novelle.
- Mahler, Nicolas: *Auf der Suche nach der verlorenen Zeit*. Mahler nach Marcel Proust.
- Menasse, Eva: *Tiere für Fortgeschrittene*.
- Menasse, Robert: *Die Hauptstadt*. Roman.
- Peschka, Karin: *Autolyse Wien*. Erzählungen vom Ende.
- Prosser, Robert: *Phantome*. Roman.
- Rabinovici, Doron: *Die Außerirdischen*. Roman.
- Ráček, Milan: *Die Wiedergänger und Lenins zweite Revolution*. Roman aus dem Jenseits.
- Roth, Gerhard: *Die Irrfahrt des Michael Aldrian*. Roman.
- Rubinowitz, Tex: *Lass mich nicht allein mit ihr*. Roman.

Rühm, Gerhard: *drei personen wollen guter laune sein.* minidramen.

Schuh, Franz: *Fortuna.* Aus dem Magazin des Glücks.

Slupetzky, Stefan: *Die Rückkehr des Lemming.* Kriminalroman.

Stavarič, Michael: *Gotland.* Roman.

Stavarič, Michael: *in an schwaoazzn kittl gwicklt.* Gedichte.

Struhar, Stanislav: *Die Verlassenen.* Roman.

Travnicek, Cornelia: *Parablüh.* Monologe mit Sylvia. Gedichte.

LITERÁRNĚVĚDNÉ A NAUČNÉ PUBLIKACE O RAKOUSKÉ LITERATUŘE VYDANÉ V ROCE 2017 (VÝBĚR):

Becher, Peter / Krappmann, Jörg / Weinberg, Manfred (eds.): *Handbuch der deutschen Literatur Prags und der Böhmisches Länder.*

Böttiger, Helmut: *Wir sagen uns Dunkles.* Die Liebesgeschichte zwischen Ingeborg Bachmann und Paul Celan.

Corbett, Rachel: *Rilke und Rodin.* Die Geschichte einer Freundschaft.

Haberich, Max: *Arthur Schnitzler. Anatom des Fin de Siècle.* Die Biografie.

Hamm, Peter: *Peter Handke und kein Ende.* Stationen einer Annäherung.

Hartwig, Ina: *Wer war Ingeborg Bachmann?* Eine Biographie in Bruchstücken.

Lamping, Dieter: *Kafka und die Folgen.*

Janke, Pia / Kovacs, Teresa (eds.): *Schreiben als Widerstand.* Elfriede Jelinek & Herta Müller.

Resch, Stephan: *Stefan Zweig und der Europa-Gedanke.*

Stach, Reiner: *Kafka von Tag zu Tag.* Dokumentation aller Briefe, Tagebücher und Ereignisse.

Wörgötter, Martina (ed.): *Stefan Zweig.* Positionen der Moderne.

ČESKÉ PŘEKLADY RAKOUSKÉ LITERATURY VYDANÉ V ROCE 2017 (VÝBĚR):

Aichner, Bernhard: *Dům smrti.* Knižní klub, přel. Dagmar Hoangová

Achleitner, Friedrich: *historky před spaním.* Archa, přel. Dana Pfeiferová

Bachmann, Ingeborg: *Malina* [revidovaný překlad].¹ Opus, přel. Michaela Jacobsenová

Broch, Hermann: *Nevinní.* Dauphin, přel. Michal Kleprlík

Jäger, Gerhard: *Sníh, oheň, vina a smrt.* Host, přel. Iva Kratochvílová

Raab, Thomas: *Tichý.* Kronika vraha. Dobrovský, přel. Marie Braná

¹ Titul vyšel v prvních týdnech roku 2018 s vročením 2017.

Rilke, Rainer Maria: *Elegie z Duina / Sonety Orfeovi*. Pavel Mervart, přel. **Milan Suchomel**
Seethaler, Robert: *Celý život*. Plus, přel. **Michael Půček**
Stanzl, Werner: *Poprava*. Mladá fronta, přel. **Petr Štědroň**
Trakl, Georg ve výběru *Prokletí básníci německé poezie*. Archa, přel. **Radek Malý**
Winkler, Josef: *Matka a tužka*. Archa, přel. **Magdalena Štulcová**

LITERÁRNÍ OCENĚNÍ UDĚLENÁ RAKOUSKÝM AUTORKÁM A AUTORŮM V ROCE 2017 (VÝBĚR):

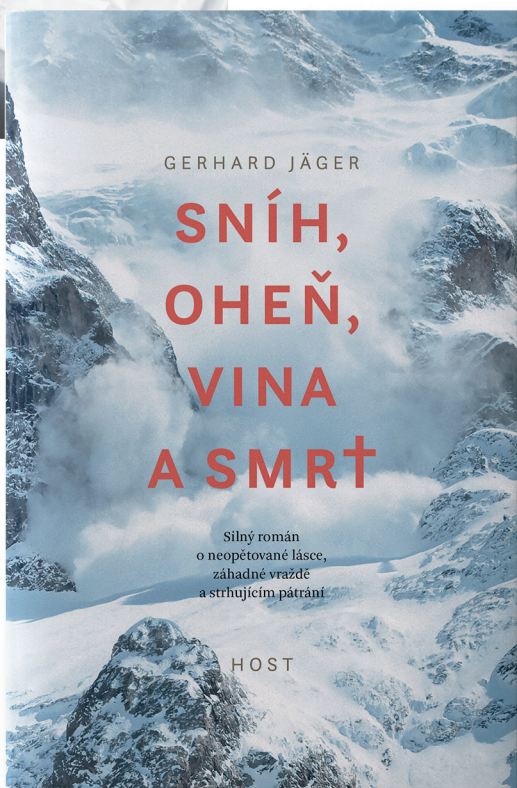
Cena Güntera Eicha: **Friederike Mayröcker**
Literární cena spolkové země Štýrsko: **Clemens Setz**
 Vorarlberská literární cena: **Sarah Rinderer**
 Literární cena Antona Wildganse: **Robert Seethaler**
 Cena Milovana Vidakoviće: **Peter Handke**
Rakouská umělecká cena za literaturu: **Wolf Haas**
 Cena Friedricha Hölderlina města Bad Homburg: **Eva Menasse**
Alemanská literární cena: **Arno Geiger**
 Literární cena Nadace Konrada Adenauera: **Michael Köhlmeier**
 Cena Ingeborg Bachmannové: **Ferdinand Schmalz**
 za *mein liebblingstier heißt winter*
 Cena publika při literárním klání o Cenu Ingeborg Bachmannové: **Karin Peschka** za *Wiener Kindl*
Cena Reinharda Priessnitze: **Hanno Millese**
Cena Ericha Frieda: **Teresa Präauer**
 Cena Nicolase Borna: **Franzobel**
 Cena Leo Perutze: **Alex Beer** za *Der zweite Reiter*
 Cena Vezy Canetti města Vídně: **Lydia Mischkulnig**
Německá knižní cena: **Robert Menasse** za *Die Hauptstadt*
 Literární cena Alpha: **Marie Luise Lehner** za *Fliegenpilze aus Kork*
 Cena Christine Lavant: **Bodo Hell**
Rakouská knižní cena: **Eva Menasse** za *Tiere für Fortgeschrittene*
 Rakouská knižní cena, kategorie debut: **Friederike Gösweiner** za *Sechzehn Wörter*
 Bavorská knižní cena: **Franzobel** za *Das Floß der Medusa*
Knižní cena města Oldenburgu za literaturu pro děti a mládež: **Julya Rabinowich** za *Dazwischen: Ich*
 Literární cena Johanna Beera: **Lydia Mischkulnig** za *Die Paradiesmaschine*
 Korutanský zemský řád zlatý: **Peter Handke**

© **Jakub Ehrenberger**, publikováno 7. 3. 2018
www.iliteratura.cz/Clanek/39567/rakouska-literatura-v-roce-2017

Gerhard Jäger (nar. 1966) žije se svou rodinou v Tyrolsku. Před vážnou nehodou, která ho upoutala na invalidní vozík, pracoval jako novinář, editor a učitel. Krimi *Sníh, oheň, vína a smrt* (2016) je jeho románovou prvotinou, v níž se vrací k tragickým událostem z přelomu let 1950 a 1951, kdy mohutné sesuvy lavin v Alpách připravily o život 256 lidí.

*Silný román o neopětované lásce,
záhadné vraždě a strhujícím pátrání*

349 Kč

hostbrno.cz

HOST

Všechno, co potřebujete vědět o knihách, pohotově a pořádně...

Časopis iLiteratura.cz přináší každý den recenze knižních novinek a další informace ze světa knih a literatury.

Za rok za vás přečteme přes 800 knih a v rozhovorech vám představíme kolem 50 osobností české a zahraniční literatury. V našem archivu najdete přes 12 000 článků o knihách, spisovatelích, literárních cenách a dalších událostech spojených s literaturou.

Celou brožurku i s linky na zmínované články najdete v časopise iLiteratura.cz.

Pro usnadnění přístupu uvádíme odkaz v podobě QR kódu.

